

Etiketa je řeka, měnící svůj tvar

Téměř od samého počátku lidského soužití se člověk zajímá o vztahy. Vztahy na rodinné, společenské nebo pracovní úrovni jsou podkladem pro úroveň soužití a spolupráce. Korektní vztahy a jejich projevy byly a jsou pro člověka důležité. Moderní, tedy současná, etiketa je výsledkem přeměn v očekávaném chování k různým osobám na různých úrovních. Jako vše současné má své kořeny v historii.

Slovo „etiketa“ má původ ve francouzštině, ve slově „etiquette“ s významem cedulky nebo tabulky. Samotné slovo „etiquette“ má zase původ ve starogermánském „stiken“, tedy připevňovat, připínat. Nejčastěji se hovoří o tom, že etiketa v dnešním pojetí má své kořeny v nenápadných cedulkách na francouzských dvoracích zahradách, na tržištích, jako návod, kam, kdy a jak řadit obchodující a také v objektech, které byly určeny vojskům. Dost bylo historie a francouzských dvorů. Zpět do dneška.

To, co si s sebou nese etiketa do dnešního dne právě z historie, je vyjádření úcty, ochoty přijmout výjimečnost druhé osoby a umožnění vyššího komfortu a pohodlí. Etiketa, definující korektní a v dané společnosti a době přijatelné chování, skloňuje také slova takt, jemnost a empatii. Všeobírající a jasná definice etikety, tedy souboru doporučení (dříve často nazývaných pravidel) společenského chování, neexistuje. V každé době, zemi nebo kultuře měla a má civilizace svoje vlastní pojetí toho, co je a co již není vhodné. Vlastní výklad toho, co je „zdvořilost“ a co je „slušné vychování“. Společnost často, avšak v této době již velmi nepatrně, definuje, co je ještě přijatelné a jaké typy chování již hranice „vychovanosti“ překračují.

Historické souvislosti jiných zemí nerozvádějme, byť jsou, jako v mnoha dalších ohledech, pramenem, kde historie naší, české verze čehokoli, vzniká. Nic z toho, co jste nyní četli a, pokud vás to zajímá, ještě číst budete, jsem sám nevymyslel. Jen, myšleno v uvozovkách, jsem

dříve řečené přetavil do současnosti, přidal své zkušenosti a zážitky a svůj vlastní pohled na věc.

Již dávno přede mnou a také současně se mnou se odborníci, laici, umělci, vzdělanci a všichni ostatní snaží definovat, co to etiketa je a proč je dobré se jí, v jakékoli době žijeme, zabývat. Chcete-li definice, najdete si zmínky o etiketě v Ottově nebo Masarykově slovníku naučném, ve slovníku cizích slov nebo prolistujte díla mých česky píšících předchůdců a kolegů pánů Lumíra Klimeše, Dobromila Ječného, Ladislava Špačka, paní Magdy Vašáryové, nebo díla mých kolegů česky nepíšících. Adolf Franz Friedrich Ludwig Freiherr Knigge dal německému jazyku totéž, co Botas tomu českému. Jeho jméno nese nyní produkt a mnoho Němců říká té německé etiketě jednoduše „Knigge“. Nebo Asfa Vossen Asserate, mistr jazyka popisující pohled afrického prince žijícího uprostřed Evropy právě na tento evropský střed.

Kultivované projevy člověka dnešního

Moderní, tedy současné pojetí etikety, kulturního projevu člověka na verbální i ne-

verbální úrovni, by se dalo shrnout do definice, že etiketou je nepsaný i psaný návod, soubor doporučení, jak se správně, tedy přiměřeně, chovat ve společnosti člověka nebo lidí s ohledem na zavedené a uplatňované mravy, zvyklosti a obvyklosti. Etiketa se vyvíjí podobně jako my, a dříve nepřijatelné projevy hodnotíme dnes jako běžné, případně se jimi vůbec nezabýváme. No schválně: Řeší dnes některá z žen, že musí mít s sebou nějakou ženu, aby mohla jít ven? Vykáte rodičům? Nevýjdete bez pokrývky hlavy ven z domu? Nic z toho už neplatí...

Současná etiketa spíše doporučuje, jaké typy chování, jaké postupy a formy mohou ovlivnit pozitivní první dojem, vztahy v rodině, ve společnosti a firmách. Spíše než o příkazech a pravidlech se dnešní etiketa opírá o důvody **proč**, vysvětluje **jak** a poté doporučuje **co** v jednáních na nejrozličnějších úrovních dělat a nedělat.

Bylo by vůči moderní etiketě nanejvýš nefér uzavřít ji jen do nazdobených sálů divadel, restaurací na úrovni a na jednání diplomatických sborů. Spíše než to, je dobré dbát na nejširší možný výklad korektních vztahů na pracovištích,

mezi dodavateli a odběrateli a také v politice. Moderní etiketa nezapomíná na vztahy mezi dětmi a rodiči, mezi partnery a vztahy ke všem formám života a také k neživé přírodě. Vztahy k přírodě jsou báží pro vztahy ke všem jeho formám, včetně lidí.

V dalších částech budeme hovořit často o některých pojmech, u kterých je nutno definovat jejich význam, respektive význam, který mu přisuzují:

- společenské jednání je vzájemné jednání několika osob ve společnosti
- společenské chování je akce a reakce jedinců při konkrétním společenském jednání
- společenská výchova je výchova směřující k ovládnutí znalostí společenského jednání

Když dovolíte, trochu to rozvedu. Společenské jednání je interakce, tedy souhrn vzájemných aktivit mezi dvěma nebo více osobami. V tomto případě považují „společenské jednání“ za vzájemné setkávání osob ve společnosti, které je pojímáno v nejširším slova smyslu a není míněno jako záležitost výlučná pro určitý vymezený okruh lidí.

Společenské chování naproti tomu je schopnost člověka reagovat na různé situace, které se při společenském jednání vyskytnou. Tato reakce by měla odpovídat doporučením a obvyklostem v dané společnosti nebo její části, v níž se právě předmětný člověk nachází. Toto chování zahrnuje objektivně pozorovatelné aktivity, řeč, výraz a pohyb. Zahrnuje jednotlivé kroky jednání, řeč a také výraz vašeho obličje.

Společenská výchova představuje proces vedoucí k získání a ovládnutí znalostí v oblasti společenského jednání. Zahrnuje metody, zvyklosti a pravidla. Jejím cílem je to, aby obsah každodenních projevů ve společenském styku vycházel především ze zásad vzájemné přátelskosti a humánnosti. Mimo to, že společenská výchova učí pravidlům společenského styku, odkrývá v nich hlubší smysl a vede k jejich pochopení a uvědomění si, že nejde o pouhou formu jednání. Výsledek společenské výchovy se projevuje na vnitřku i vnějšku člověka a ovlivňuje celou jeho osobnost.

Samotná výchova, tedy předávání zkušeností, se však jeví jako nedostatečná forma. Jedinou a účinnou formou, jak úroveň společenského chování zvýšit na doporučenou úroveň, je praxe, tedy vykonávání zmíněných doporučení.

Slušnost je naší přirozeností

Ve světě etikety se setkáváme se dvěma silnými slovy, která mnohdy splývají v jedno. Slova, která se často zaměňují. Také v několika slovnících českého jazyka naleznete, že tato dvojice je vlastně jen tatáž věc popsaná jiným slovem – tedy synonymum. Slova SLUŠNOST a ZDVOŘILOST. Jak to cítíte vy? Vnímáte mezi těmito slovy nějaký rozdíl? Co je pro vás slušnost? Co pro vás znamená slovo zdvořilost? Pokud vám to mírně splývá, nedivím se vám. Na druhou stranu vás budu podporovat v tom, že mezi těmito slovy jistý rozdíl je.

Tentokrát rozeberu jen to první z nich, tedy slušnost. Slušnost chápou jako základ našeho

chování a jednání. To druhé z nich jako jistou nástavbu. Slušnost jako BASIC, chcete-li a zdvořilost jako ADVANCED, tedy vyšší úroveň.

Dáte mi prostor rozebrat slušnost více? Neočekávám nic. Ani fakt, že mi odpovíte na otázku. Budu však předpokládat, že když už čtete, že vás také zajímají detaily. Pokud se mnou souhlasíte, že slušnost je základ, můžeme tedy slušnost označit jako jistý projev lidskosti. Jako lidskost samotnou. Jako pravou podstatu našeho lidství. V každodenním životě to znamená, že projevy lidskosti určují ty nejzákladnější vzorce chování k druhým a napovídají, jak jednat s ostatními.

Například. Pokud půjdu sám a klidně po pěšince českým lesem nebo moravským hájem nebo obráceně a potkám jiného muže, jak také klidně jde po téže pěšince mě naproti, nemám potřebu zaujmout ani útočný ani obranný postoj. Obdobnou reakci na moji přítomnost na jeho cestě předpokládám u něho. Jednoduše se nenapadneme. Nikdo z nás nemá zájem na tom, druhému ublížit jen proto, že jsme se setkali. Ba naopak, již zdáli zjišťuji, zda mohu s dotyčným navázat oční kontakt, jestli mě vnímá, abych ho mohl ve správnou chvíli pozdravit nebo, pokud je on pohotovější a pozdraví na větší vzdálenost, abych mu na jeho pozdrav odpověděl.

Chcete jiný příklad? Vstoupíte do tramvaje a vidíte, že je poloplná. Je tam pár desítek lidí, ale zároveň dostatek místa pro vás. Většinou máme tendenci šikovně a obratně kolem těch lidí projít a ukotvit své tělo u jedné z tyčí nebo se ukotvit ještě pevněji, dosednout na prázdné místo. Obecně nemáme tendenci hulákat na ostatní, aby nám uvolnili prostor nebo do nich vrážet, aby o našem záměru nepochybovala ani jedna buňka jejich těla. Nemáme tedy záměr někoho napadat. Tak to je slušnost, jejímž opakem je neslušnost, nelidskost.

Slušnost je absence prudké agresivity za účelem zdecimovat člověka přede mnou. Jelikož se dle mého soudu jedná o lidskost, tedy člověku vrozenou vlastnost, může být, jako i jiné vlastnosti lidské, u různých lidí na různé úrovni. Slušnost nemá stejnou hladinu u všech. Prostě k tomu někdo vlohy má a někdo méně. Podobně jako je to s talentem ke hře na klavír, malování na plátno nebo ježdění na kole. Všichni umíme přirozeně hrát na klavír, malovat na plátno a ovládat kolo, avšak každý z nás na jiné úrovni.

Slušnost, nebo chcete-li lidskost, je vlastní člověku. Vzpomenete si na tu pěšinu v tom lese? Pokud bych byl vlk a šel jen tak po pěšině (chodí vlastně vůbec vlci po pěšině?), no prostě, pokud bych teda po té pěšině šel a uviděl proti mně jít jiného vlka, zřejmě bych měl v hlavě okamžitě jinou reakci, než že kolem sebe projdeme a něco na sebe přivětivě bafneme. Na setkání s jiným vlkem by mě již mnohem dříve

upozornil můj čich a hlasitým vytím bych dal jasně najevo, že s alfa samcem, jakým jsem já, rozumějte já vlk, není radno se setkat. Pokud by k setkání přece jen došlo, a to v případě, že by můj protějšek byl o své vůdcovské pozici skálopevně přesvědčen podobně jako já, došlo by ke rvačce, až by z nás obou chlupy lítaly. U vlků tedy lidskost, respektive slušnost nepředpokládáme.

My lidé jsme asi během tisíců let přišli na to, že díky projevům lidskosti se budeme mít všichni lépe. Že pro nás soužití s ostatními lidmi bude jednodušší, když se nebudeme napadat. A také že se všichni budeme moci mnohem lépe rozšiřovat a budovat své rodiny, klany, národy a země. Výsledek je zde, na pěšinách v našich lesích potkáme mnohem více lidí než vlků. A podívejte se do měst.

DANIEL ŠMÍD

Vizí autora tohoto článku je zlepšit chování a oblékání lidí kolem něj. Daniel Šmíd je lektor a mentor, přednáší o korektním chování a vztazích, soudobé společenské a obchodní etiketě a tématech spojených s moudrým oblékáním.

Více o něm na **www.danielsmid.cz**.

Přehled jeho aktuálních otevřených kurzů etikety najdete na **www.etiketaustolu.cz**.